

I — SEYFEDDİN TURUMTAY'IN HAYATI VE TARİHİ KİŞİLİĞİ

Anadolu Selçukluları devrinde çeşitli milletlerden esir alınarak yetişen saray adamları daha sonra en yüksek mevkilere kadar çıkmışlardır¹. Seyfeddin Turumtay da Sultan Alaeddin Keykubâd zamanında (1219-1236) sivrilerek hükümet işlerinde görev alan, Türk terbiyesi ile yetişmiş bir kişidir². Turumtay'ın Amasya valiliğinden başka en son mevkii beğlerbeğliği olmuştur³.

Turumtay, Alaeddin Keykubâd'ın mirahurluğunu yaptıktan sonra II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246) in son zamanlarında Amasya kalası dizdarı olmuş ve onun ölümünden sonra şehzadeler arasında çıkan taht kavgasında Rükneddin Kılıç Arslan tarafına meyletmiştir. Yine Rükneddin'in yanında yer alan Sıraceddin Sarıca, Seyfeddin Türkeri ve Hüsameddin Bicar gibi önemli şahsiyetlerle birlikte olmuştur. Rükneddin Kılıç Arslan'ın tek başına sultan olmaya kalkması, kardeşi İzzeddin Keykâvus ile aralarında "Sultan Kervansarayı" önünde 1249 yılında silahlı küçük bir çatışma ile sonuçlanmıştır. Bu olayda, iki tarafın askerleri karşı karşıya gelip saf halinde almış ve elçiler birbiri arasında gidip gelirken Turumtay tarafından birkaç asker hamle yapmıştı. İzzeddin taraftarlarınınca püskürtülen bu hamleden sonra Turumtay'ın askerleri kaçmaya başlamış ve Turumtay esir edilmişti. Onunla birlikte savaşan, Türkeri de yakalanmıştı. Böylece İzzeddin, öncü komutanlığı yapan Emir-i ahûr Arslan-Doğmuş ve Nureddin Yakub sayesinde galip çıkmıştır⁴. Bilahare iki kardeş kucaklaş-

TURUMTAY VAKFIYESİ

DOÇ. DR.
İSMET
KAYAOĞLU

1) Uzuncarşılı, Medhal, s. 78

2) "Turumtoy (teşekkülü: turum + toy) ismi esasında bir kuş adı olup gerek moğolca ve gerek türkçede kullanılmaktadır". Cacaoğlu Nureddin, s. 217; Onun adı İbn Bibi (Tıpkı basım) de Seyfeddin Turumtay (s. 545, 587...), İbn Bibi muhtasarında (Houtsma neşri, IV. index) Turumtoy ve Turuntay şekillerinde, Amasya'daki türbesinin yazıtında Turumtoy b. Abdullah (Uzuncarşılı, Kitabeler, s. 95) diye yazılıdır.

3) İbn Bibi (Tıpkı basım), s. 608; Houtsma, s. 277.

4) İbn Bibi (Tıpkı basım), s. 591-92; Houtsma, s. 269, Gencosman çev s. 242.

miş ve esirler affedilmiştir. Turumtay da bu bağışlananlar arasında bulunmakta idi.

Daha sonra, Turumtay, Erzincan serleşkerliği meselesinden dolayı Muineddin Süleyman ile anlaşmazlığa düşmüştü. Moğol idaresinin bu iki emirinden Turumtay daha yaşlı idi. Her ikisi davalarını halletmek için Baycu Nöyan'a baş vurmıştu. Fakat Moğol komutanı, Pervane Muineddin'in babası Mühezzebeddin Ali'yi sulh görüşmeleri esnasında tanıdığı için, oğlunu da bu mevki için tercih etmiştir⁵. 1254 yılında Sultan II. Alaeddin Keykubâd ile birlikte Karakorum'a giden beğlerbeği Seyfeddin Turumtay, bu seyahatten bahseden arap kaynaklarında Erzincan değil, Amasya valisi olarak gösterilmektedir⁶.

En büyük kardeşi Sultan İzzeddin'in emri ile Sultan Alaeddin Keykubâd Moğol hükümdarına kulluk vazifesini yerine getirmek üzere gönderilmişti. Fakat Keykubad henüz yolda bir geceyi yol arkadaşlarıyla işret ve eğlence ile geçirdikten sonra ertesi sabah çadırında ölü bulunmuştu. Selçuk ricali yollarına devam ederek Karakorum'a iki ayrı gurup halinde vardılar. Sultanın ölümünün esrarını soran Mengü Han önünde Beğlerbeği Seyfeddin Turumtay ve Sâhip Şemseddin Tuğrâi birbirlerini itham ettiler. Bu meseleyi bir kenara bırakıp kendi isteklerini anlatacak bir ortam hazırladılar. Emir Seyfeddin Turumtay ve arkadaşları, Sultan İzzeddin'in gönderdiği mektubu Mengü Han'a sunarak, Selçuklu tah-tının yalnız ona verilmesini isterken, Sâhip Şemseddin ve arkadaşları, kendilerinin de tekrar iktidar olmak emelini taşıyarak Sultan Rükneddin taraftarlığı yapmışlardır. Mengü Han önce Turumtay'a teveccüh göstererek, Keykâvus'un sultanlığını onaylamıştı. Ancak o sırada elçilerle Keykâvus'un Moğol askerlerine karşı silah kullandığı haberi gelince kararından döndü. Bu sefer Mengü Han, Selçuklu ülkesi sultanlığını Rükneddin Kılıç Arslan'a bağışladı. Sahip Şemseddin Anadolu'ya dönmeden önce, Hülâgû'nun huzuruna çıkmış ve ona durumu anlatmıştır. Hulagu ağabeyi Men-

gü Han'ın Kılıç Arslan'a verdiği yarlıg ve payza'yı Sahip Şemseddin'den almış ve ona, iki sultanın da, kendisinin hazırlanmakta olduğu Suriye ve Elcezire seferi için huzuruna gelmelerini bildirmesini emretmiştir. Daha sonra, Sâhip Şemseddin, Sultan Kılıç Arslan ve Pervane Muineddin, Moğol komutanlarının da tasvibini olarak, Keykâvus'u yanlarına davet etmeye karar verdiler. Bunun için Konya'ya elçiler gönderdiler. İşte bu sırada (1258) Seyfeddin Turumtay herhalde Sultan İzzeddin'in geleceğini pek emin görmediğinden, karşı tarafın temsilciliğini yapmıştır⁷.

Kılıç Arslan'ın yerine geçen çok küçük yaştaki oğlu III. Gıyaseddin Keyhüsrev (1266-1284) zamanında Turumtay yine ümera arasında bulunmaktadır⁸. Bu sultanın kız kardeşinin yani Kılıç Arslan'ın kızı Selçuk Hatun'u İlhan kendi oğlu Argun Han ile evlendirmek istedi. Argun Han'ın budist olmasına rağmen bu evlilik Moğolların Anadolu'da daha kolay bir şekilde hükmedebilmelerini sağlamak emelini güdüyordu. Nikah ve düğün hazırlıklarının yapılması, zamanın büyüklerinden Kemaleddin İbn Râhat'a verildi. Gelin alayını uğurlayanlar arasında Beğlerbeği Turumtay da bulundu⁹.

Moğolların Anadolu da baskılarının artması üzerine, 1276 da Moğollara karşı Pervane Muineddin başta olmak üzere Hatiroğullarının başlattıkları isyana Turumtay katılmadı. Tatarların ülkeden atılmaları için Selçuklu yöneticileri Baybars'la anlaşmaya karar verdiler. Fakat Tatarların dostluğuna bağlı kalacaklarını bildiren yöneticilerle de işbirliği yapmayan Turumtay hiç bir şeye karışmayarak evine çekildi¹⁰.

5) Houtsma, s. 272, Gencosman çev. s. 246; Pervane Muinüddin, s. 51.

6) Baybars Mansûri, Zubdetu'l-Fikre fi Tarihi'l-Hicre'den naklen Pervane Muinüddin, s. 54.

7) İbn Bibi (Tıpkı basım), s. 630-31; Houtsma, s. 293; Pervane Muinüddin, s. 75.

8) Uzunçarşılı, Kitâbeler, s. 97.

9) İbn Bibi (Tıpkı basım), s. 661; Houtsma, s. 310, Gencosman çev. s. 280.

10) Baybars Tarihi, s. 60-61; Pervane Muinüddin, s. 143.

Daha sonra Turumtay'ın Hatiroğlu Şerefeddin'in Moğollara karşı yürüttüğü harekete sürüklediğini görmekteyiz. Şerefeddin emri altındaki askerleri alarak Meşhed ovasına götürdü, sancakları açarak isyan ettiğini açıkladı. Sultan Gıyaseddin'i teslim alıp getirmesi için kardeşi Ziyaeddin'i Kayseri'ye gönderdi. Kayseri'de bulunan Seyfeddin Turumtay, Atabey Mecededdin, Müstevfi Celaleddin, Emil-i dâd Emîneddin, Cacaoglu Nureddin sultanın teslimini uzun tartışmalardan sonra kabul etmek zorunda kaldılar. Kayseri'de, Moğollara karşı Sultan Baybars'ın egemenliğinin tanınmış olduğu ilan edildi. Şerefeddin Niğde'de bulunuyordu. Yanına dönen kardeşini, Turumtay, Atabey Mecededdin ve Müstevfi Celaleddin ile birlikte Şam'a gönderdi. Baybars'ın yardımını istedi¹¹.

Bu sırada (Eylül 1276) İlhanlılar tarafından Kongurtay komutasında gönderilen ordu isyanı bastırarak Hatiroğlu Şerefeddin, Abaka'nın emri ile idam edildi¹².

Moğollar Sultan Gıyaseddin'in teslim edilmesinden sorumlu tuttıkları az önce adı geçen kişilerle Turumtay'ı sorguya çektiler. Turumtay hayatını kurtarmak için Abaka Han'a 400.000 dirhem para, 200 at, Moğol komutanlarına değerli hediyeler ve kış boyunca 1000 tatarın masraflarını ödemeyi kabul etmiştir¹³.

Hatiroğlu Şerefeddin'in yargılanması cereyan eden olaylar ve öldürülmesi olayı Kahire'ye ulaştığı zaman, kardeşi Ziyaeddin, Sultan Baybars'ın huzuruna çıktı. O, Emîr Seyfeddin Turumtay, Atabey Mecededdin ve Müstevfi Celaleddin'in aleyhte şahitlik yapmalarının buna sebep olduğunu ileri sürdü. Bunun üzerine Sultan Baybars, Turumtay'ın oğlu Sinaneddin ile diğer adı geçen şahısların oğul ve kardeşlerini tutukladı¹⁴.

Ancak Sinaneddin, Baybars'ın ölümünden sonra yerine geçen oğlu Berke tarafından 1278 de arkadaşlarıyla birlikte haptenden çıkarılmıştır¹⁵. Onun Mısır'dan dönmesinde annesinin büyük rolü olmuştur¹⁶.

Turumtay bundan sonra ölümüne kadar Amasya valiliğinde bulunmuştur. Amas-

ya'da yaptırdığı türbesine defnolunmuştur. Türbenin güney cephesindeki kitabesi şöyledir :

۱ - عمر فی ایام دولة سلطان
الاعظم
۲ - غیاث الدین ابو الفتح
کیخسره بن قلیچ
۳ - آرسلان خلد الله سلطانه
المعبد الضعیف المحتاج
۴ - ألی رحمة الله طرمطای
بن عبد الله غفر الله له فی
سنة سبع و سبعین و ستما یه

Türbenin, kitabesinden anlaşıldığına göre Kılıç Arslan'ın oğlu Gıyaseddin zamanında (1266-1284), H. 677/M.1278 tarihinde Turumtay tarafından yapılmıştır. (Bkz. resim no. 1a, 2b, 2a, 2b) Amasya Tarihi yazarının kaynak belirtmeden yazdığına göre 1278 yılı sonunda hastalığı bir türlü iyileşmeyen oğlunun ölümünden sonra 679 rebiülâhîrinde (Ekim 1280) kendisi de vefat etmiştir¹⁷.

11) İbn Bibi (Tıpkı basım), s. 664-665; Houtsma, s. 313; Gencosman, s. 282; Aksarayî, s. 103; Baybars Tarihi, s. 78.

12) İbn Bibi (Tıpkı basım), s. 667; Houtsma, s. 315; Gencosman, s. 235; Baybars Tarihi, s. 80-81.

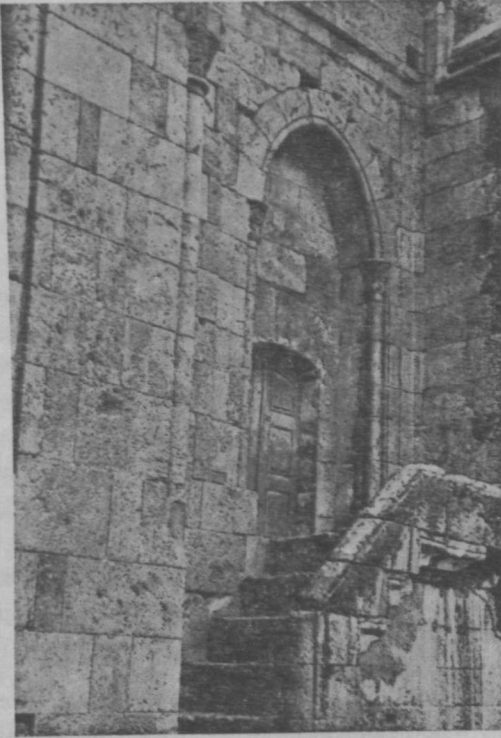
13) Baybars Tarihi, s. 61; Zehebi, Târihu'l İslâm, No: 3014, 87a-90 b (O. Turan, Selçuklular Devri Türk-İslâm Medeniyeti, s. 272 den naklen)

14) Baybars Tarihi, s. 61.

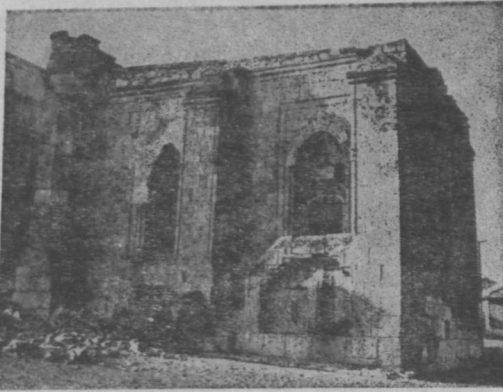
15) Aynı eser, s. 81; Pervane Muinüddin, s. 155.

16) Bu konuda Orbay Hatun'un Amasya'da misafir olarak kaldığı sırada Gürcü Hatun'dan gördüğü yakın ilgi Abaka'nın yardımını sağladı. Han Anadolu'da Moğol komutanı olan Samagor Noyan'a bu hususta emir verdi. Bu güzel tavassut üzerine Turumtay ve eşi Gürcü Hatun Antalya'dan bir mektup ile bir elçi, yedi câriye ve kıymetli kumaşlar hazırlayıp H. 681/M., 1282 yılında, Mısır Sultanı Kalavun'a gönderdiler. Sultan Sinaneddin Musa'yı çağırıp serbest bıraktığını bildirdi. O da Anadolu'ya dönerken babası Turumtay'ın Amasya'da ölüm haberini aldı. (O. Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, s. 532). Bu olayda geçen 1282 tarihi ile yine son devir tarihçilerinin verdikleri tarih olan 1230 birbirini tutmaz. (Hüseyn Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. II, s. 418; Uzuncarşılı, Kitabeler, s. 96.

17) Hüseyn Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. II, s. 418; İ. H. Uzuncarşılı, Kitabeler, s. 96.

Resim 1a — Turumtay Türbesi, giriş kapısı (batı) ve merdivenleri

Resim 1b — Turumtay Türbesi'nin merdivenli giriş kapısı (batı yanı)

Turumtay'ın ölümünden sonra yerine Sinaneddin'in oğlu Mehmed Beğ, Amasya valisi ve ayrıca vakıf şartlarına uyularak Turumtay vakfının mütevellisi oldu¹⁸.

Bugün türbede üzeri Emir Turumtay b. Abdullah gafara'llahu lehu yazılı sandu-

kadan başka isimleri yazılı olduğu belirtilen diğer sandukalar sıva ile kaplıdır¹⁹. (Bkz. resim no. 3) İ. H. Uzunçarşılı bunlardan Çelebi Ulu Beğ ibn Çelebi Mehmet ile Çelebi Mehmed'i kaydetmektedir²⁰. Bu sonuncu, Âriflerin Menkıbeleri'nde şehrin emiri ve biricik şahsiyeti olarak anılır²¹.

Turumtay'ın inşa ettirdiği medreseye gelince elimizde H. 665/M.1266 yılında tanzim ettiği vakfiyesi bulunan Gök Medrese'nin hem medrese hem cami olarak kullanıldığı bilinmektedir²². (Bkz. resim no. 4,5)

Mimari özelliklerini konumuz dışı bırakırsak onun hakkında tarihi bilgimiz pek fazla değildir. 33.5 m. uzunluğunda, 19 m. genişliğinde bir alanı kaplar. Gayet süslü bir portaldan girdikten sonra (Bkz resim no. 6) sağda ve solda birer oda bulunur. Ön tarafı yüksek olduğu için iki taraflı taş merdiveni ve kapısı önünde sofası vardır. (Bkz resim no. 7 a, b, c) Kitabesi söküldüğünden esas yapılış tarihi hakkında bilgimiz yoktur. Bunun yerine H. 1316/M. 1898 de mütevellî Gürcüzade Mehmed Necib Beğ tarafından tamir edildiğine dair bir kitabe konmuştur²³. Medresenin kapısı bir sanat eseri olup süslü ve oymalıdır²⁴. (Bkz resim no.

8) Üstünde **اعمل ابوالسلم النجار**

yazılıdır.²⁵ Gökmedrese'ye bitişik ve kuzey batı köşesinde büyük bir türbe yer alır. Sekizgen bir kubbesi bulunduğu Gabriel tarafından söylenen bu türbede (Bkz resim no. 9) mumyalanmış cesetler yakın zamana kadar bulunmaktadır²⁶.

18) Mehmed Beğ'in künyesi Emir Celaleddin Mehmed b. Emir Mubarizeddin Musa'dır. Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. II; s. 164, 418.

19) Yerinde yaptığımız tetkikteki gözlemimiz.

20) Aynı eser, s. 96.

21) A. Eflâki, Âriflerin Menkıbeleri, C. II, s. 262 (8/35)

22) A. Gabriel, Monuments Turcs d'Anatolie, s. 20.

23) H. Hüsameddin, Amasya Tarih C. I, s. 164 ve yerinde gözlemimiz.

24) Yakın zamana kadar müze olarak kullanılan Gökmedresenin kapısı bugün yeni yapılan müze binasına taşınmıştır.

25) İ. H. Uzunçarşılı, Kitabeler, s. 98.

26) Gabriel, Monuments Turcs d'Anatolie, p. 21.

Resim 2a — Amasya'da Turumtay Türbesinin güney cephesi ve pencere üzerindeki kitabe

Resim 2b — Turumtay Türbesi güney cephesindeki kabartmalar

Resim 3b — Turumtay'ın sandukasının üstten görünüşü

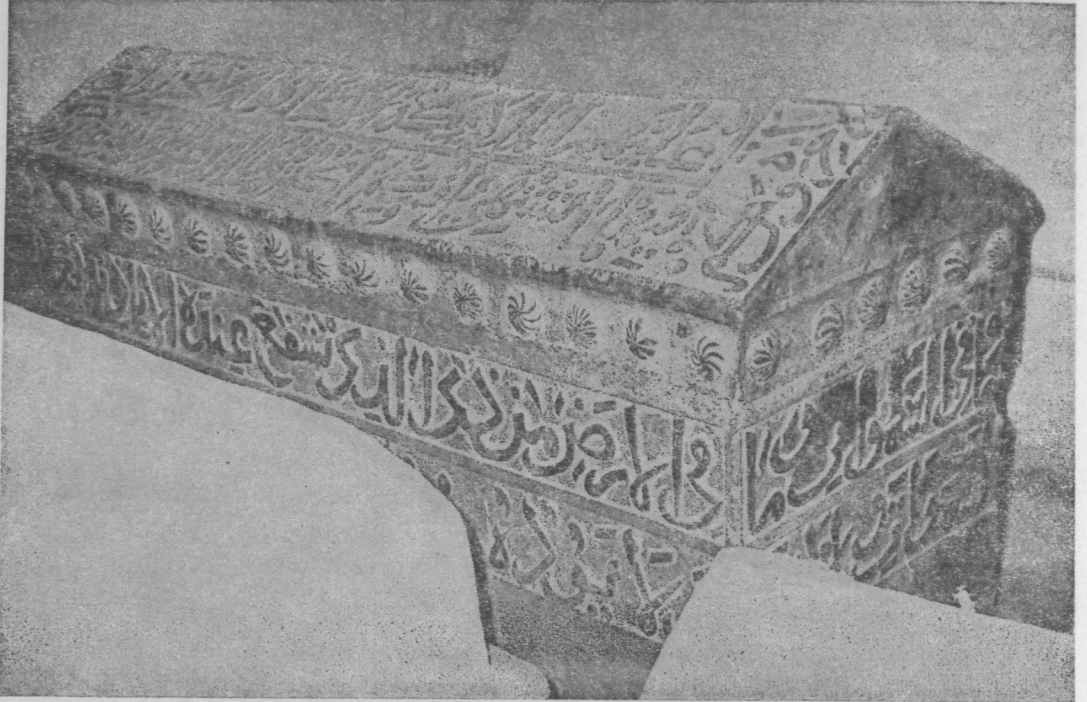
Resim 3a — Turumtay'ın sandukasının baş tarafı

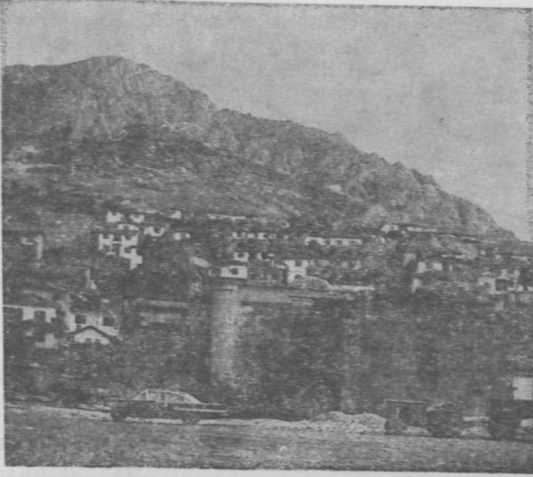

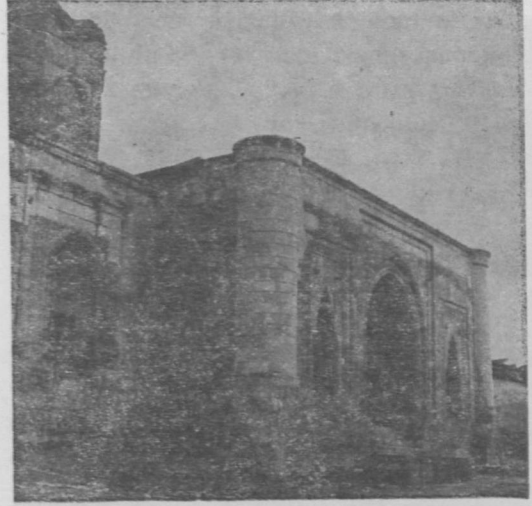
Resim3c — Turumtay'ın sandukasının bir yüzü

Resim 3d — Turumtay'ın sandukasının diğer bir yüzü

Resim 4 — Amasya'da Gökmedrese
(Turumtay)'nin güney cephesi

Resim 5 — Amasya'da Gökmedrese'nin
güney cephesi

Resim 6 — Amasya'da Gökmedrese portalı

Resim 7b — Gökmedrese, portalden
çeşitli görünüm

Resim 7a — Gökmedrese, portalden
çeşitli görünüm

Resim 7c — Gökmedrese, portalden
çeşitli görünüm

Bu tarihi eser bugün terk edilmiş bir görünüme sunmaktadır. (Btkz resim 10 a, 10 b) Evliya Çelebi'nin belirttiğine göre XVII. yüzyılda üste kurşun kaplı idi.

II — TURUMTAY (Gök Medrese) VAKFI-YESİ HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1 — Tarihi Bilgiler

Gökmedrese vakfiyesi hakkında düşüncelerimizi açıklamadan önce Türklerin müslüman olduktan sonra tesis ettikleri veya kurulmasına yardım ettikleri medreselerden kısaca bahsetmek gerekir.

Türklerin budist iken tesis ettikleri vakıfların müslüman olduktan sonra da yeni dinlerinin teşviki ve geleneksel yardım anlayışı ile devam ettiği görülmektedir.

Bilindiği gibi, ilk müslüman Türk devleti olan Karahanlılar devrinde (X. yüzyıl sonu-XII. yüzyıl başı) yapılan bir vakıf, tarihçi ve sosyolojilerin dikkatini çekmektedir. Bu vakıf Karahanlı emiri Ebû İshak İbrahim b. Naer Tağmaç Buğra Han'ın vakfidir. Bu vakfın dikkat çeken özelliği, Nizamü'l-Mülk'ün Bağdad'da kurduğu (M. 1068) medreseden önce ehl-i sünnet görüşünü savunan bir medrese için tesis edilmiş olmasıdır²⁷.

Anadolu'ya geçmeden önce Türklerin İslâm Dünyasında ilk resmi medreselerin kurucusu olduklarına şahit olmaktayız. Her ne kadar, müslüman tarihçiler bir yüksek öğrenim kurumu olarak medresenin ilk kuruluşu hakkında aynı görüşte değiller de genel kanaat bu şerefli Alp Arslan ve Melikşah'ın veziri Nizamü'l-Mülk'e vermektedir²⁸.

Bu görüşe katılan H. Laoust'a göre, sunni tarihçiler, genel olarak, öğretmen ve öğrencilere vakıflar tesis edilerek İslâm dininin savunulması fikrinin ilk defa Nizam'ül-Mülk'den geldiğini belirtir²⁹. Onun şii ve batını cereyanlara karşı bu yolla savaştığı bilinmektedir. Vakıf, Büyük Selçuklular medreseler vasıtasıyla bir yandan ilmi koruyarak yükseltiyor ve yayıyor, öte yandan

buradan yetişen İrfan ordusu sayesinde Şii, Fâtımiler idaresinde kurulan sünni aleyhtarı propagandalara karşı devletin bünyesini kuvvetlendiriyordu.

Ondan önce Halife Mutevekkil de sünnilğin savunulması için, hadisçileri mutezili ve şii akımlarla savaşıyorlar diye camilerde hadis yorumu yapmaya sevk etmiş ve hatta görevlendirmişti³⁰.

Bilindiği gibi bu eğitim yuvalarının en meşhuru, Nisapur'daki Nizamîyeden sonra, Bağdad'da 1065 yılında inşası başlayan ve Eylül 1068 de açılan Nizamiye Medresesi olmuştur. Nizamü'l-Mülk öğretmenleri bu medreseye bizzat kendisi tayin etmiştir. Ondan sonra oğlu Muayyidü'l-Mülk tarafından yapılan bir tayin ile, bugün ancak vakfiyesinden elimizde bazı parçaları kalan bu eğitim kurumuna, halifenin müsaadesine gerek kalmadan tayin yapıldığı anlaşılmaktadır³¹.

Anadolu'nun fethi tamamlandıktan sonra Türklerin burada sağlık kurumu olarak darüşşifa, ticaret için Kervansaray ve eğitim için medreseler kurmuşlardır. Bunların birçoğu bugün kitabeleriyle ayakta durmaktadır.

Anadolu'da bilinen en eski medrese, kitabelerinden anlaşılabileceği üzere H. 589/M. 1193 de Kayseri'de inşa edilmiştir. Bu sıralarda ortadoğunun Arap ve Fars şehirlerinde medreseler daha fazla idi. XIII. yüzyılın ortaları için İbn Şaddad Halep'te 40 tan fazla medrese olduğunu yazar. Hatta bu yukarıdaki tarihten önce Kayseri'de

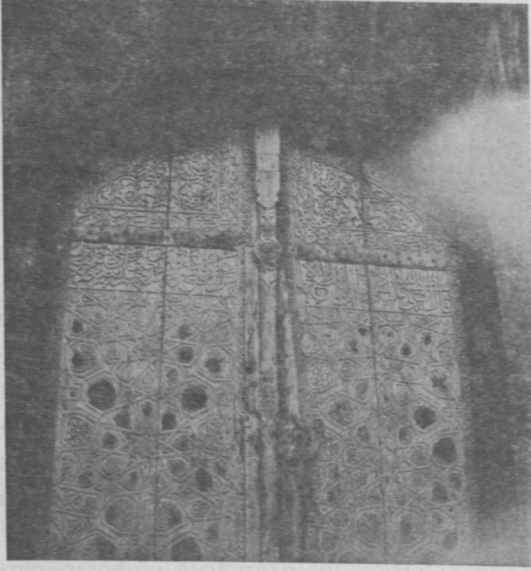
27) M. Khadr, Deux actes de waqf d'un qarahanide d'Ale Centrale, Journal Asiatique, Tome: CCLV 1967, fasc. 3-4, s. 305-334. Bu vakfiyeler arapça metin ve fransızca tercümeleriyle neşredilmiştir. Başında Cl. Cahen'in bir sunuş yazısı bulunmaktadır. C. E. Boeworth, A propos de deux actes de Waqf adı altında yine aynı derginin yıl 1968 C. CCLVI, fasc. 3-4 de kendi görüşünü ve bazı kelimelerin açıklamasını yazmıştır.

28) İ. Kayaoglu, İslâm'da Eğitim ve Öğretim, Eğitim Hareketleri, C. 20 sayı, 234-235, s. 13

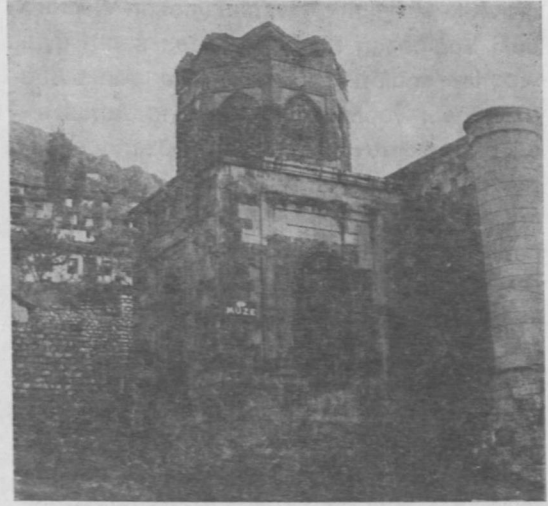
29) H. Laoust, La Politique de Gazali, s. 30.

30) H. Laoust, aynı eser, s. 30.

31) H. Laoust, aynı eser, s. 31.

Resim 8 — Amasya Gökmedrese ahşap kapı
(Amasya Müzesinde sergilenmektedir)

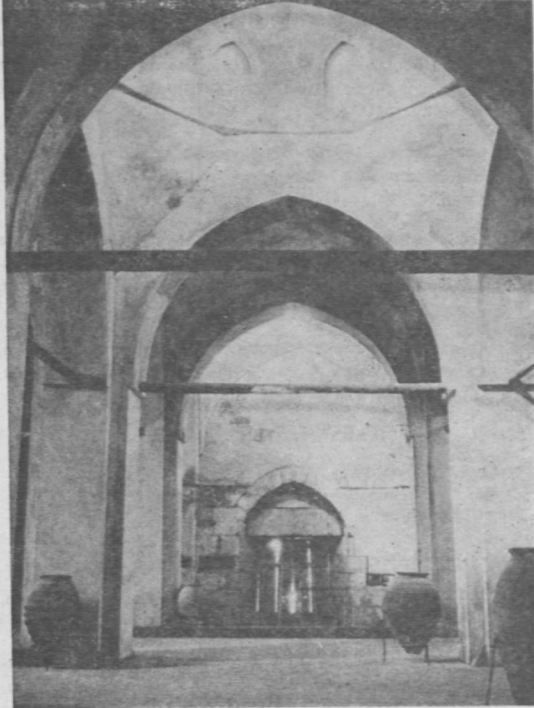

Resim 9 — Gökmedrese (Turumtay) bitişik
sekizgen kubbeli türbe

Resim 10b — Gökmedrese (Turumtay)
içten bir görünüş

Resim 10a — Gökmedrese (Turumtay)
içten bir görünüş

medresenin mevcut olduğu ve H. 591/M. 1195 tarihinde istinsah edilen bir yazmanın hatimesinden Sivas'ta kimliği tanınmayan Miran Şah İbn Kâvurt tarafından bir "Selçuklu Medresesi" kurulduğu öğrenilmektedir³².

32) Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Cl. Cahen, Preottoman Tukey, s. 249-264. XIII. yüzyılın ikinci yarısından önce mevcut olan medreselerin bir kısmını Fahreddin Ali'nin vakfiyesinden öğreniyoruz. Bunlar arasında asrın başında inşa edilmiş

XII. yüzyılın ortasında yapılan Niksar'daki Yağlıbasan Medresesi'nden sonra aynı yüzyılın sonlarında Konya'da Altun-Aba Medresesi yapılmıştır³³. Sırasıyla Amasya'da biraz sonra yapılmış tarihi üzerinde durduğumuz Gök Medrese³⁴, Konya'da Karatay (H. 649/M. 1251) Medresesi³⁵ ve vezir Fahrüddin Sahib Ata'ya ait İnce Minarelli (1258) Anadolu Selçuklu medreseleri arasında belli başlı en eski olanlardır³⁶.

Konumuz olan Amasya'da Turumtay'ın yaptırdığı ve vakfiyesinde adının Gök Medrese olarak geçtiği medresenin yapıldığı yıl ve bitiş tarihi hakkında çeşitli görüşler mevcut olduğundan kesin bir tarih üzerinde birleşilmiş değildir. Medresenin kitabesi mevcut olmadığından bu konudaki bilgimizi ancak muahhar yazarların eserlerinde aramak zorunda kalmaktayız. Selçuklu Tarihi mütehasası Prof. Cl. Cahen medresenin M. 1240 civarında yapıldığını³⁷, halbuki Amasya Tarihi yazarı Hüseyin Hüsameddin H. 665/M. 1266 da Amasya valisi Emir Seyfeddin Turumtay bu mahallede medrese ve cami inşa ederek³⁸ bu yerin Gök Medrese adıyla meşhur olduğunu belirtir. Öte yandan bu sonuncu kaynağa dayandığını sandığımız O. Arslanapa aynı tarihi ileri sürer³⁹.

Kanaatımızca H. 665/ M. 1266 tarihini taşıyan vakfiyenin tanzim tarihi ile inşaatın bitiş tarihi yakın tutulursa bu sonuncu tarihin daha makul olması gerekir.

Yapılış tarihinden sonra yapılış sebebine temas etmek gerekir. Gök medresenin yapıldığı yıllar Anadolu, özellikle Amasya dinî, siyâsî bir takım akımların kuvvetli olduğu bir zamana rastlamaktadır.

Bu siyâsî-dinî akımların başında tarihte Bâbâî isyanı diye bilinen Baba İshak isyanı gelir. Bilindiği gibi Türkler Anadolu'ya gelmeden önce İslâmiyeti kabul ettikleri halde daha önceki şamanî inanç ve geleneklerini İslâm cılası altında sürdürüyorlardı. Şehir hayatından uzak olan türkmenler önderliğe Şeyhlerden ziyade eski şaman (Kam) ların hüviyetine yakın babaları seçi-

yorlardı⁴⁰. Yan şamanî bir türk, yan müsüman bir şeyh görünümüyle ortaya çıkan Baba İshak yaşayışı ve sözleriyle türkmenleri etrafına topladı. Devrin hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in dinî ve ahlâkî kaidelere aykırı bir hayat sürdürdüğünü söyleyerek türkmenleri ayaklandırdı. Buna elçiler göndererek Selçuklu hizmetini terkeden Harezmîleri de davet etti. İçinde buldukları sosyal ve ekonomik şartlardan da memnun olmayan türkmenler isyan etti. Önerilerine geçen Selçuklu ordularını yenerek Konya'ya doğru ilerlemeye başladılar. Sultan dehşetle Kubadâbâd Sarayı'na çekilmek zorunda kaldı. Amasya'da bulunan Baba İshak'a gitmek için Tokat yönünden gelen türkmenleri, sultanın Amasya sü-başısı olarak tayin ettiği Hacı Armağanşah durdurdu. Şehre hakim olarak Baba İshak'ı öldürdü. Baba İshak'ın efsanevi kişiliğine inanan türkmenler onu her yerde aradılar. "Baba Resulullah" diye naralar atarak onu aramaya başladılar. Bu olaylar sırasında Hacı Armağanşah da öldürüldü⁴¹.

olanlar da Keykavus vakfiyesinde kaydedilmiştir. Bu adı geçen 'Selçuklu Medresesi'nden başka, Medrese-i Kemaliye, Medrese-i Bulgarî, Terken Hatun, Subaşı, Necmeddin Tûsl, Gıyaseddin Keyhüsrev, Necmeddin Muhammed el-Hatibî, Hokkabaz Emeddin Ali medreseleri vardır. Bunların XVII. yüzyılda mevcut olmamalarından dolayı Evliya Çelebi'de haklarında bilgi yoktur. (O. Turan, Selçuklular Zamanında Sivas Şehri, D. T. C. F. Dergisi C. IX, sayı: 4, 1951, s. 452)

33) Vakfiyesi H. 598/M. 1202 yılında yazılmıştır. (O. Turan, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı, Belleten C. XI, sayı : 42, s. 200)

34) 1266 tarihini taşıyan vakfiyesine nazaran Cl. Cahen tarafından ileri sürülen 1240 civarı tarihinin hanki tarihi kaynağa dayandığı tesbit edilememiştir. B'z. Preottoman Turkey, s. 263.

35) Kapısının üstündeki kitabeye dayanarak (O. Turan, Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri, Belleten, C. XII, sayı: 45, s. 72)

36) Cl. Cahen Preottoman Turkey, s. 263.

37) Aynı eser, s. 263.

38) H. Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. I, s. 163.

39) O. Arslanapa, Türk Sanatı, C. II, s. 139

40) F. Köprülü, İlk Muttasavvıflar, s. 178-79; O. Turan, Selçuklular Devrinde Türk-İslâm Med., s. 259.

41) Houtsma, s. 221-222; O. Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, s. 422-423; Tahir Harimi Balcıoğlu, Mezhep Cereyanları, s. 151-154; E. İ. 2, 869.

Babaî hareketi 1240 da Sultanın emrinde bulunan 1000 frenk atlısı ve başlarında gür-cü Fardahlâ'nın yardımcılarıyla ancak bastırılabilirdi⁴².

Bu dini-siyasî hareketten başka daha az siyasî daha çok sosyal bir hareket daha vardır ki bu da Kalenderîler adıyla bilinen zümreye dahil Batınî karakter taşıyan Cavlakiler'in yaşayış ve hareketidir. Kaynağı meşhur sûfî şeyhi Cemaleddin Sâvi'ye (Ölm. H. 473/M. 1080) bağlanmak istenen Cavlakiliğin sâilkleri, "kütle halinde şehir şehir dolaşan, kendilerini dinî-ahlâkî hertürü kayıtlardan azâde sayan böylece halkın melâmetini celbetmeyi ve bu sayede sevap kazanmayı hedef tutan, saç sakalları traş olmuş, çıplak gezen, yüksek tasavvufî fikirleri kendi anlayış ve seviyelerine göre bayağılaştıran bekar Kalenderîler olduğu anlaşılmaktadır⁴³.

Böylece, bir yanda bütün dinî kayıtlardan kendilerini azâde sayan, buna rağmen kendilerini müslüman sayan Cavlakiler ile öte yanda dinî-siyasî bir hareket olarak Türkmen Babalarının, Türkmenlerin geleneksel din anlayışıyla hemahenk olan Babailik hareketi bahis konusu yaptığımız devrin bir kültür ve yaşayış atmosferi durumunda bulunmaktadır.

Öyle görünüyor ki Selçuklu sultanları hizmetinde bir vali bulunan Turumtay henüz anılarda yaşayan bu türkmen hareketinin küllenerek bir daha alevlenmemesi, dinî ve fikrî serbestiyetî disiplin altına almada ve bir noktada ortodoksiyi hâkim kılarak Anadolu'da o zaman görülen inanç ve düşünce mozaiğini silmek gayesini güdüyordu.

2 — Teşkilât ve görevliler

Vakfiyeye nazaran görevliler ve bu görevlilerin aldıkları ücret (buğday cinsinden) şu şekilde sıralanabilir.

Önce bütünü vakfedilen Alan Köyü'nün gelirinden açığı yılda4, ekmeğe 4, onarımcıya (meremmetci) 4 ve nazıra yine 4 mud buğday verilmektedir. İsimleri sayı-

lan köyler ve sınırları çizilen yerlerden sonra, buralardan elde edilecek gelirden tedris ciheti için 40, yardımcı için 10, hatiblik görevi için 10, imamet⁴⁴ için 6, müezzinlik için 3, on hafız için 30, nakiblik için 2, naathan için 4, Salâhanlık yapan müezzin için 3, kandilciye 4, ferraşa 4, kapıcıya (bevab) 4, cuma günü tesbih ve dua okuyan dört kişiye 12, gelir tahsildarlığı (cibayet) için 4 ve kitabet ciheti için 4 mud buğday tayin edilmiştir. Mezkûr Alan Köyü de dahil olmak üzere bu çeşitli görevlilere verilen buğdayın miktarı 152 muddu bulmaktadır. Osman Turan'ın bu devir için bir muddun 100-120 kg. olduğu hesabına uyar-sak⁴⁵ toplam 15200-18240 kg. yapar. Bu sayı sayılan köy ve yerlere nisbetle az bir miktar sayılır. Yalnız, gelirin bütününün dağıtılmadığından, vakfiyeye nazaran, arta kalanın hepsinin mütevellî olan kişiye verileceğinden bu miktarın daha çok olduğu ortaya çıkar.

Vakfiyede öğrencilerin yiyecek giyecek masrafları, vakfın oranımı ve aydınlanma ihtiyaç maddelerinin alınması ayrı ayrı sayılmadığından öyle anlaşılıyor ki mütevellî gelirin bu arta kalanından günün gereklerine göre sarfetmektedir.

Vakfiyede tedris ciheti için 40, yardımcıları için 10 mud buğday tahsis edilmiştir. Bu rakam o zaman medresede sayı yönünden az öğrenci bulunduğu bir işaret olduğu gibi, vakıf şartlarına uyulursa ilerde bu sayının artış gösteremeyeceğini ifade

Not : Gabriel, Monuments Turcs d'Anatolie (s. 20) de "aynı zamanda medrese ve cami olarak" kullanılıyordu ifadesinin bulunması; Gökmedrese Camii, Gökmedrese, Turumtay Camii adlarının aynı binaya verilmesi bu eserin planının bir cami veya medrese olduğu (a.g.e., s. 22) hususunda kesin bir yargıya varmamıza imkân vermedi.

42) G. Abu'l-Farac, Abu'l-Farac Tarihi, süryaniceden İngilizceye çev.: E. A. Wallis Budge, türkçeye çeviren; Ö. R. Doğrul, C. II, s. 540; Houtsma, s. 230; Gencosman çev. 209, E. İ. 2 Bâbâ s. 369; F. Sümer, Oğuzlar (Türkmenler), s. 157-158.

43) O. Turan, Selçuk Türkiyesi Din Tarihine Dair Bir Kaynak, Köprülü Armağanı, s. 538.

44) Bu rakam kesin değil, metindeki eksiklikten dolayı üç ilâ on mud arasında bir miktar olarak bulunması gerekir. Burada müezzinin adı üç mudda karşık altı mud uygun görülmüştür.

45) O. Turan, Selçuk Devri Vakfiyeleri, Cemaleddin Karatay, Vakıfları, Belleten, sayı: 45, s. 61.

eder. Ayrıca müderris ve muid olarak kaç kişinin çalıştığı da belirtilmemiştir. Buna karşılık dikkati çeken bir husus memur ve hizmetliler yanında dinî hizmetler için imam, hatip, müezzin, hâfız, naathan, salâhan gibi birçok görevlinin vakfiyede yer almasıdır.

Vâkıf Turumtay nezaret işini evlâdı ve torunlarına şart kıldığı gibi tevliyet vazifesinin de kendisi hayatta kaldıkça bizzat, kendisi öldüğü zaman torunu Mehmed Beğ'in⁴⁶ ve onun kadınlar hariç soyunun yükümlülüğüne bıraktı. Bu yönüyle vakfiyenin bir zürri vakıf örneği taşıdığı görülmektedir.

3 — Vakfiyenin özellikleri

Turumtay vakfiyesinin şartları arasında dikkati çeken bir husus tedarik hizmetinin aile fertlerine öncelikle tahsis edilmiş olmasıdır (T. 90-95). Bu şart şu şekilde belirlenmiştir. "Kendi evlâd ve ahfadından salih ve layık kimseler buldukça bir yabancıların onlar üzerine takdim ve tercih edilmemesi, eğer evlâdından hiç biri yararlı ilimlerin şerefiyle müşerref değilse hariçten bir kimse tayin edilip hizmetin ehil, fâzıl, âlim, kâmil, tahsil günlerinde tedrise kadir bir kimseye tevcih olunmasıdır". Böyle bir kayda Turumtay'dan önce gerek Altun-Aba Medresesi vakfiyesinde (H. 598/M. 1202) ve gerekse sonra Karatay Medresesi vakfiyesinde (H. 651/M. 1253) rastlamaktayız. Her ne kadar aile fertlerini ilme teşvik edici bir maksatla böyle bir şartta yer verildiği düşünülürse de daha sonra tekeli bir hal almasından sakınmak zor olacaktır. Vakıf, Osmanlı İmparatorluğu devrinde şeyhin ve müderrisin vâkıf ve evlâdı tarafından tayin edilişi ve hatta okunacak kitapların isimlerinin vakfiyelerde belirtilmesi ilmin bir noktada kalıplaşmasına ve ilerlemesine engel olduğu hakikatını ortaya koymaktadır⁴⁷. Turumtay vakfiyesinde uyulması gereken şartlardan biri de muid'in, mütevellî'nin hüsnü kabul, tevcih ve tayini ile atanmasıdır (T. 100-105).

Vakfiyede dikkatimizi çeken diğer bir husus ta şudur: Bu devrin vakfiyelerinde görüldüğü üzere, medresede görevli olan-

lara vakfın gelirlerinden aynı ve nakdî olarak yardım yapılmaktadır. Gök Medrese vakfiyesinde ise bu kişilere yalnız buğday cinsinden ücret (vazife) verildiği ve para verilmediğidir. Bunun 1243 Köseadağ yenilgisinden sonra Selçukluların para darlığı çektiği şeklinde varit olabilecek bir sorunun doğru olmadığını belirtmek gerekir. Zira bu tarihten sonra da medrese ve kervansarayların yapıldığını görmekteyiz. Ancak Selçuklular'ın Moğollar'a ödedikleri ağır vergiler karşısında Anadolu'nun önceki parlak durumunun devam ettiğini söylemeye imkân vermez⁴⁸. Böylece Moğol hakimiyeti altında bile bir maddi sıkıntının bahis konusu olmadığı ve bu durumun 1277 yılına kadar devam ettiği görülmektedir⁴⁹. Vakfiyede görevlilere ücret olarak yalnız buğday verilmesini, vakfın gelirlerinin yalnız köy ve arazilere bağlı kalmasıyla izah etmek ka-naatımızca en doğru izah tarzı olur.

Vakfiyede geçen yer adlarına gelince, köy ve arazi adlarının çoğunun türkçe olduğu hemen göze çarpmaktadır. Ancak Arğoma Reze (Rize?), Yordanik, Menderan, Kengelan, Ringök (Renkök?) (T. 40-50) gibi türkçe olmayan adlar da vardır. Bugün bunlardan Yordanik Köyü dışında hiç birinin adının mevcut olmadığı görülmektedir⁵⁰. Anadolu'ya ilk gelip yerleşen Türk boylarından sonra Moğollar'la birlikte Anadolu'ya gelen Türkler de bu bölgenin, yer isimlerine varıncaya kadar, erken türkleşmesine âmil olmuşlardır. H. 645/M. 1247 de tanzim edilen Konya'da Karatay Kervansarayı ve H. 678/M. 1279 da tanzim edilen Sahib Ata'-

46) Mehmed Beğ'in tarihî bir kişiliği olmadığından hakkında bilgi bulunamadı. Babası Sinaneddin Musa hakkında bkz. dipnot : 77

47) B. Yediyıldız. Institution du vaaf au XVII é siecle en Turquie, Paris 1975, s. 237, 273 (Easilmamış doktora tezi).

48) Z. V. Togan, Moğollar Devrinde Anadolunun İktisadî vaziyeti, T.H.I.T.M., s. 21-27; Akdağ, Türkiyenin İktisadî ve İctimai Tarihi, C. 1, s. 204.

49) O. Turan Selçuklular Zamanında Türkiye, s. 556-557; Pervane Muinüddin, s. 8-9.

50) Bu yerlerin Köylerimiz ve Meskun Yerler Kılavuzunda isimlerine rastlanmadığı gibi, mahallinde yaptığımız soruşturmada da bunları duyan ve bilen olmadı.

nın Sivas'ta Gök Medrese vakfiyelerinde rastlanan köylerin etnik durumu daha mütenevvi bir görünüm sunar⁵¹. Bu, Anadolu'nun her yanında türkleşme sürecinin eşit ölçülerde olmadığına dair bir işarettir.

Son olarak vakfiyede isimleri şahit olarak geçen kişilerden söz etmek gerekirse bunların bir hayli kalabalık olduğu göze çarpmaktadır. İsmen anılan 23 kişinin dışında "hazır bulunanlardan diğerleri" diye bir de kayıt vardır. Bu şahısların yalnız isim ve baba adları verildiğinden künyeleri hakkında tam bilgiden mahrum olduğumuz için tarihî veya önemli bir kişiliğe sahip olup olmadıklarını bilmiyoruz. Bu devrin ana kaynağı olan İbn Bibî'de isimlerine rastlanmadığı gibi doğup büyüdüğü yerin dışında tanınmamalarından dolayı yine bu devirle ilgili tabakat türündeki eserlerde de isimleri mevcut değildir.

Turumtay Vakfiyesinin sonunda bulunan bir kayıt (ferman-ı âli) aşağıya aynen alınmıştır :

"Merhum Turumtay vakfının ber vechi iştirak (?) mütevellî cihetleri Hafız Mehmed ve Ahmed an evlâd-ı vâkîf arz-ı hâl sunub merhumun murtezika ve huddamı Anadolu (?) muhasebesinde mukayyed olup vakfiyesi henüz muhasebe-i merkumeye kayd olunmamağla sıyaneten li'l-vakf vakfiye-i mâmul-bihası müceddeden Anadolu

muhasebesine kayd ve yedlerine suret verilmek bâbında istida-ı inayet itmeğın sadr-ı rûm izzetlü faziletlü efendi hazretleri yedinde olan vakfiyeye nazar ve mazmunı muvafık-ı şer'i ise kayd ve ihticaca salahiyetini ilâm eyleyesiz deyu sâdir olan ferman-ı âlilerine imtisalen Amasya kazasında Turumtay nâm sahibu'l-hayrın evkafını haviye 665 senesi tarihile muverreh ve tarih-i mezburda Amasya kadısı eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed b. Ali'nin imza ve hatmını haviye ve badehu Amasya müftüsü Ömer Efendi'nin vakfiye-i mezkureyi takrizini müştamil imzası ile mazmununun dahi cemmu gafir cem'u kesir şehadetleriyle subutunu mübeyyin halen Amasya kadısı Osman Efendi'nin imza ve hatimlerini muhteviye olup uslub ve suhuh-ı vakfiyeye mutabık mazmunı şer'i şerife muvafık olmağla kayd ve ihticâca sâlih olduğunu sadr-ı rûm faziletlü Efendi Hazretlerinin şeriyatçısı (?) Ahmed Efendi ilâm etmekle mucibince mahalline kayd ve suret verilmek babında fi sene 3 Şevval 1170 tarihinde sadır olan ferman-ı âli mucibince mahalline kayd olunmuştur."

51) Anadolu'nun tarihi topoğrafyası, hakkında daha geniş bilgi için bkz. O. Turan, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı, Belleten, sayı: 42, s. 220; Aynı yazı, Celaleddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri, Belleten, sayı: 45, s. 67-71; Cl. Cahen, Preottoman Turkey, s. 327-28; P. Wittek, Bizanslılardan Türklere geçen yer adları, çev.: Mihin Eren, Selçuklu Araştırmaları Dergisi, C. I, 1969, s. 195-240.

III — TURUMTAY VAKFİYESİ (Tercüme)

Hamd bütün güzelliklerin yaratıcısı ve yarattıklarında geniş lütuflar gösteren, her aydın, itaatkâr kuluna nimetlerinin şükrünü tevzi eden, huşu sahiplerinin kalbine hikmetinin nurlarını tevdi eden Allah'a mahsustur. Ona sonsuz ihsanı ve yaygın lütfundan dolayı hamdederim. Onun tek ve ortağı olmayan bir Tanrı olduğuna şahadet ederim. Bu şahadet felâketlerin gelişine karşı bir hazırlık ve kıyamet günü için bir zahiredir. Keskin bir hak parlak bir ışık öz-sözlü olarak gönderdiği (Hz) Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim. Allah ona ve parlak yıldızlar gibi hidayet rehberi olan âl ve ashabına, yeryüzünü sulayan ve kandıran bulutlar gibi üzerlerine cömertçe bereketli olan bir salat ve selâm buyursun. Maksada gelince, bu vakfiye, sahih ve şerî sadakatı yüksek ve delilleri doğru olan, lüzumu ve devamlılığı arzulan, uyulması gerekli açık bir hitap, kesinliği ve devamlılığı istenen bir yazıdır. İçeriği onu bildirir ve mahiyetini açıklar. (Şöyle ki:) Büyük emirlerin övüncü ve uluların iftiharî cömert ve yücelerin önderi, mekrumet erbabının umdesi, güzel hasletlerin birleştiği yer, kâdir, fâzil ve iyilik sahibi melikü'l-azizi'l-allâm olan Tanrı bol lütufları ve iyiliklerine erişen beğlerbeği Turumtay....⁵². İbn Abdusselâm - ikbal ve iclâli devam etsin, Allah onun eserlerini ebedî kılsın, devletine zeval vermesin, iyiliklerle makamın süslesin, yakınlarına yardım etsin, iktidarını ve iyiliklerini artırsın-Dünyanın sürekli olmayacağına ve âhiretin sefâ ve sürûruna tam kanaat getirince vakitlerini Yaratanının ve Râzıkının taat ve ibadetine hasretti. Himmetini câri sadakalara yöneltti. Müminler arasında kalıcı iyiliklerle tanınmayı arzuladı. Allah'ın şu kelâmına dikkat ve kalp gözüyle baktı "Bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz. Allah, şüphesiz iyilik edenlerle beraberdir⁵³." Allah'ın şu kelâmındaki vadini istedi: "Sizde olanlar tükenir ama Allah katında olanlar sonsuzdur, tükenmez⁵⁴." Ayrıca Kur'anda geçen şu ilâhî

söz ile sevap kazanmayı arzu etti: "Kadın, erkek, inanmış olarak kim iyi iş işlerse, ona hoş bir hayat yaşatacağız, ecirlerini yaptıklarından daha güzeli ile ödeyeceğiz⁵⁵." Yine Peygamberin "İnsanoğlu ölünce üç ameli hariç diğerleri kesilir: Kendisine dua eden evlâd, yararlanılan ilim ve sürüp giden sadaka⁵⁶", hadis-i şerifine uymaya çalıştı. Yüce Peygamberin şu hadis-i şerifi üzerinde düşündü : "Ey Âdem oğlu! senin için malından, yiyip tükettiğin, sadaka verip ardından bıraktığın şeyden başka ne var?"⁵⁷. Hayırlı işler kazanmaya çalışınca durmada olduğunu görüp ve vesilelerin en mutluluğun yararsız emellerden uzak yüksekliğinin menfaatlerin en layik ve yücesinin, günahkârların alınlarından yakalandığı günde itaatsizlik ve yasaklanan şeylerden kurtuluş fidesinin sadaka olduğunu güzel bir vukuf ve şuur ve sâfi bir kalp ile anlayıp idrak edince, amelinin sevabı kesilmeyenlerin zümresine girmeyi ve dünyasında âhireti için hazırlıkta bulunmayı ve buna göre işler yapmayı arzu etti. İyilikler içinden vakfı seçti. Çünkü vakıf, herkesin dilediklerini yerine getiren Allah katında hayratın en yükseği olup, faydaları gecelerin ve gündüzlerin gelip geçmesiyle yenilenip duran, gelirleri ayların, yılların tekrarı ile kuvvet kazanan ve hayır olarak semeresi kesilmediği gibi ölümle de ürünleri yok olmayan bir sadakadır. Özellikle Kur'anın anlamına vâkıf olmaya bir vesile, her zaman faydalı ilimler kazanmaya götüren bir yoldur. Bunun üzerine, vâkıf yazılmış bir metnin kendisinden sadır olduğu zamana kadar elinde ve tasarrufu altında kendine mahsus hakkı ve mülkü bulunan şeyleri sözle ve hareketiyle, tasarruflarının ve teberrularının sağlam ve geçerli olduğu bir zamanda, hâlis bir niyyet ve riyadan uzak bir zihniyet ile vakf, habs, tahlüd ve tesbil etti. Onlar da şunlardır :

52) Bir kelime okunamadı.

53) XIX, Ankebût, 69.

54) XVI, Nahl, 96.

55) XVI, Nahl, 97.

56) Müslim, Vasiyye, 14; Tirmizi, Ahkâm, 36; Ahmed İbn Hanbel, III, 372

57) Müslim, Zühd, 3; Tirmizi, Zühd, 31; Nesâî, Vasaya, 1.

Amasya'ya bağlı Ergöma⁵⁸ ارغوما nahiyesinde kâin ve şöhretine bincen sınırlarının belirtilmesi gerekli olmayan Alan⁵⁹ الان karyesinin tamamı. Vâkîf bu karyeyi imaretine tayin ve bu imarete bir ölçeği çorba ve iki ölçeği hayr için olmak üzere günde üç ölçek buğday pişirilip fakirlere verilmesini şart kıldı. Adı geçen karyenin gelirinden aşçıya yılda 4 mud⁶⁰ buğday, onarımcıya yılda 4 mud buğday ve imaretin nazırına yine yılda 4 mud buğday tayin etti. Vakfın nezaret işini evlâdı ve torunlarına şart kıldı. İlica⁶¹ ایلجا isimli karyenin tamamı, İlgazı⁶² الغازی isimli karyenin tamamı, Köyceğiz⁶⁴ کوی اجوکز isimli karyenin tamamı, Ahurcuk⁶⁴ اخورجق isimli karyenin tamamı, Reze, رزه isimli karyenin tamamı. Bu karyelerin hepsi Amasya'ya bağlı Geldiklen⁶⁶ گلدکلان nahiyesinde kâindir. Hudutları Karlu⁶⁷ قارلو karyesi sınırındaki Bıdırıcılık بلد رجنلق ve Yorkanik⁶⁸ یوردانک yolundaki Çayırıyerی یوریا denilen yere ve Kepez⁶⁹ کبیز namile tanınan mevziye bitişik olup, oradan Dereçatı دره جاتى ve kumartaş کومارطاش adlı yere, Kepezkaşı کبیز قاشی adı ile bilinen Sakızlıkağacı شجر صا قزلجی bulunan yere, oradan Dolular⁷⁰ دولولر karyesine, oradan Delikkaya'da belirli mekâna, oradan Kurubağ'ının altındaki Dereçatı adı ile meşhur yere, oradan Rinkök رنکوک adı ile bilinen alana, oradan Tekke yoluna bitişik Kürtler⁷¹ Meşhedi ismiyle maruf İslâm kabristanına, yani Tekye yoluyla bilinen yere karışan yolun bitişğine, oradan İnardıcı⁷² ان اردوجی namile bilinen yerin tepesinde kâin Inceyol adlı yere ki bu İnardıcı adlı yer Çavuş⁷² namile bilinen yerin üstünde kâin Süleyman karyesine iner. Inceyol isimli yerden dereye varan yoldaki Çalıtayburnu

چالیتای بورنی diye isimlendirilen yere, oradan Menderan مندران mamile mamile maruf mahalle, oradan Kengelan⁷³ Türbesi توربسی کک کلان isimli karyede vaki Kostaşı'na, oradan Ahurcuk اخورجق karyesine bitişik ve buraya ulaşan Yoğunark isimli yere, oradan umumi yolda kâin müslüman kabrisyonına ki bunun yanında ahali tarafından Küçüktepe بقلوچه hududunda bulunan tepe, bunun

58) Tapu-Kadastro Genel Md. Sivas İcmal Defteri, s. 24

ارغوما

59) İlisu bucağına bağlı, Köylerimiz, s. 118; Meskun Yerler, s. 41.

60) Ağırlık ölçülerinden birinin adıdır. "Lehçe-i Osmanî" de müdre, kcramat, batman nev'i suretinde izah edilmiştir (M. Z. Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, s. 597). Hububata mahsus ağırlık ölçüsü (H. Kazım Kadri, Türk Lügati, C. IV). 1330 tarihinde Ömellî Mısır irdebi ile mukayese edip eşit olduğunu söyler: 69,5 kg. hububat veya 90 litrelik bir hacim (W. Hitz., İ. M. G., 45, 46). Bu ölçü birimi yerine ve zamanına göre değişir. En az 2,5 en fazla 20 kiledir. XV. ve XVI. yüzyıllar için Anadolu'da buğday için 1 kile: 4 şinig: 8 kilo hesap edilirse 4 mud 640 kilo eder. (Ö. L. Barkan, Kanunlar, s. 10, 13, 46).

61) Köylerimiz'de İlisu diye geçer (s. 118) Bugün Taşova'ya bağlı bir köy adı. Amasya Tarihinde adına rastlanır (C. I, s. 349).

62) İlgazi eski adı Zara yeni adı Doğantepe olan bucağın bir köyüdür (Köylerimiz, s. 118, Meskun Yerler, s. 526).

63) Doğantepe (Zara) ye bağlı, Köylerimiz, s. 119.

64) Ahurcuk ismine rastlanmadı.

65) Reze veya Rize isimli bir köy adına rastlanmadı. Amasya'daki araştırmamızda şehre yaklaşık 6 km. mesafede Ziyere زییره ismi yer olması lazım geldiği üzerinde duruldu.

66) Amasya'da Geldingen şeklinde de söylenir. Amasya'nın yanında, buğünkü Gököyüç Çiftliği içinde kalan yer. Amasya Tarihinde geçer (C. I, s. 350).

67) Bugün Karlu köyü diye bilinen arazi, Geldiklen ile Bağlıca köyü arasında bulunur (Sözlü bilgi).

68) Köylerimiz, s. 119.

69) Bu yerin bugün Amasya yakınında Merkezci kışlacığı civarında bir arazi olduğu ifade edilir (Sözlü bilgi).

70) Delüler veya Dolular adlı bir köye rastlanmadı.

71) Köylerimiz, s. 119; Meskun Yerler, s. 784.

72) Köylerimiz, s. 119; Meskun Yerler, s. 243.

73) Yukarıda adı geçen Gediklen olması muhtemel.

74) Köylerimiz, s. 119; Meskun Yerler, s. 115.

da yukarıda Üyük⁷⁵ ایوک diye bilinen yer vardır. Oradan, açıkladığımız üzere bir yerden diğer bir yere dönen mekanları, menzilleri katederek adı geçen kırlı sınırına ulaşır. İşte burası yukarıda adı geçen karyelerin hududundan uzanıp gelen sınırların sonudur. Allah (Vâkıfın) hayratını kabul etsin. Zikrolunan vakıfları bütün hudut ve hukuku ile vakfetti. Gelirleri, evlâdından olan mütevellî eliyle ihtiyaç halinde, önce vakfın delik ve çürük yerlerinin tamirine sarfedilecek. Vâkıf, geri kalan gelirler için takip edilecek bir yol ve baş vurulacak bir yasa koydu. Yani gelirlerin geri kalanını Gök Medrese adıyla meşhur medreseye tahsis etti. Bu medresede tedris ciheti için yılda 40 mud buğday, yardımcıları için yılda 10 mud buğday, hatiblik için yılda 10 mud buğday, imamet için yılda...⁷⁶ mud buğday, müezzinlik için yılda 3 mud buğday, peygamberin, vâkıfın, ana babasının, akrabasının ve diğer müslümanların ruhları için Kur'an okuyup bağışlayan on hafız için yılda 30 mud buğday, nakiblik için yılda 2 mud buğday, naithan için yılda 4 mud buğday, salâhanlık yapan müezzin için yılda 3 mud buğday, camiin kandilcisi için yılda 4 mud buğday, ferraşlık için yılda 4 mud buğday, kapıcılık (bevvaplık) için yılda 4 mud buğday, cuma namazı sonunda tesbih ve salâvat-ı şerife okuyan dört kişi için yılda 12 mud buğday, ciba-yet (gelir tahsildarlığı) için yılda 4 mud buğday ve kitabet ciheti için yılda 4 mud buğday tayin etti. Vâkıfın tayin ettiği üzere hak sahiplerine hisseleri tamamen verildikten sonra, arta kalanın hepsi bu vakfa mütevellî olan kişiye sarf olunacak. Vâkıf kendisi hayatta olduğu sürece vakfın tevliyetini ve bütün işlerini üzerine aldı. Öldüğü zaman bu görev oğlunun oğlu ve çocuğunun çocuğu ikbal sahibi, yüce, reşid, müdebbir, said ve mütefekkir, merhum Emir Sinaneddin Musa⁷⁷ oğlu Mehmed Bey'e sonra onun kadınlar hariç soyu ve nesli boyunca taakup ve tenasül eden oğulları-

nın en yetkinine, oğulları ve erkek evlâdı tükenince kız evlâdı ve torunlarına, bu kız evlâd ve ahfadından en salahiyetlisine bütün ahval ve maslahatı ile tefvizine, sonra günlerin ve yılların birbirini takip etmesi ile akraba ve soyundan hiç kimse kalmadığı zaman evkafın tevliyet işleri ve istiğlalı Amasya beldesinde şer'î işleri deruhte eden kişiye yani adı geçen yerdeki kadı ve valinin emrine verilir. Vâkıfın kararlaştırılan ve yazılan şartları cümlesinden olmak üzere tedris hizmetini kendi evlâd ve ahfadından sâlih ve layık kimseler bulundukça bir yabancıların onlar üzerine takdim ve tercih edilmemesini; yüksek ilimler ile meşgul bulunan evlâdından mülazemet mevkiinde ve himaye mahallinde bulunan herhangi birinin liyakatı ve bu işe hak kazandığı ortaya çıkınca bir gün, hatta bir saat gecikmeden tedris hizmetinin kendisine meşru hakkı olması dolayısıyla verilmesi; eğer evlâdından hiç biri yararlı ilimlerin şerefiyle müşerref değilse adı geçen mübarek hizmete hariçten bir kimse tayin edilip, hizmetin ehil, fâzıl, âlim, kâmil, tahsil günlerinde tedrise kadir ve bu hususta fitrat ve hilkatında zaten mevcut olan firaset sebebiyle âlim ve mümtaz bir kimseye tevcih olunmasıdır. Uyulması gerekli şartlardan biri de müderristen başka bütün mürtezikanın tayin ve azil işlerinin mütevellinin elinde olmasıdır. Onun her zaman reyî geçerli ve fikri muteber olacak; her şey onun marifet ve rızası ile yapılacak, muid bile ancak mütevellinin hüsnü kabul, tevcih ve tayini ile atanacaktır. Evkafta adı geçen belirli vazifelere hak kazananlar da aynı şartlara tabidirler. Vâkıf bunu şer'î yönden sahih, açıkça ve kesin olarak vakfetti. Böylece, hepsi, yazıldığı ve anlatıldığı şekilde uygulanmak ve sürekli

75) Göyük olarak geçer; Köylerimiz, s. 119, Bugünkü Gököyük çiftliğinin yayıldığı arazi (Sözlü bilgi).

76) Üç ilâ on mud arasında olması gerektir.

77) Seyfeddin Turumtay'ın oğlu Sinaneddin Musa 1276 yılında rehin olarak Mısır'a götürüldü. Baybars tarafından hapsedildi. Onun yerine geçen oğlu Berke tarafından 1278 tarihinde yanındakilerle birlikte serbest bırakıldı. (İbn Bibi, Tıpkı basım, s. 664-5; Houti-ma, 313; İbn Şeddâd, Baybars Tarihi (Yaltkaya çev. s. 156).

bir şekilde geçerli olmak üzere, geri dönülmemek kaydıyla hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla ayrı ayrı belirlenen esasları ve tam olarak açıklanan ayrıntıları değiştirilmez. Bilâkis bu vakfın gölgesi sonsuza kadar eksik olmaz. "Bunu işittiken sonra değiştiren olursa, günahı değiştirenlerin üzerinedir. Allah bilen ve duyardır"¹. Herhangi bir sultan, vezir, vali, emîr, hâkim, nâib, müfettiş, mutegallip teb-

dilini kasteder ve başkalaştırılmasını emrederse Tanrı'nın ve meleklerinin, bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Bu hayrı yürütmeye çalışanı Allah cehennem azabından korusun. Cennetle ziyafetlendirip onu huri ve gilmanla mükâfatlandırın. Yarabbi bize aynı şekilde iyilikler ihsan et. Bizi başışla. Bu olayın tanıklığı, tahriri, beyanı, takriri hicri 665 senesi recep ayında vâki oldu.

Şahitler :

Abdullah b. Mehmed	Kasım Beğ b. Fazlı Beğ	Halil b. Mahmud
Hüseyin b. Abdullah	Mahmut b. Mustafa	Ali b. Mehmed
Abdülcélil b. Yahya	Hasan b. Salih	Mehmed b. Mahmud
Abdurrezzak. Osman	Nasr b. Gıyâs	Ömer b. Abdurrahman
İbrahim b. Ali	Halil Beğ b. İbrahim	Cün (ey) d (?) b. Hamid
Gıyâs b. Gıyâs	Mehmed b. Ahmed	Ali b. Veli
Salih b. Abdullah	Hasan b. Hüseyin	Hamdi Çelebi b. Mahmud
Abdulkerim b. Abdurrahim	Mehmed b. Ali	

ve diğer hazır bulunanlar.

الحمد لله مبدع اصناف البدائع وموسع اللطائف الصنائع الذى اوزع شكر نعمه كل منير طائع
واودع نور حكمه قلب اللبيب الخاشع احمده على احسانه المتتابع وافضاله الشايع واشهد ان لاله
الا الله وحده لشريك له شهادة اتخذنا عدة لنزول الفطايح ونخرا لليوم القارع واشهد ان سيدنا
5 محمد ا عبده ورسوله ارسله لحق قاطع وسنا* سابع وضيا* لامع وكالم جامع صلى الله عليه وعلى
آله واصحابه الانجم الزواهر الطوالع ملوة تجود عليهم بركاتها بؤد الفيوض الموانع اما بصد
فهذا كتاب صحيح شرعى واعلى الصدق وسداد ادلته وخطاب فصيح مرعى حب على اللزوم والامتداد
واللمية يحلمه ضمونه ويظهر فحواه ويقهم مكفونه ويشعر مناه عن ذكر ما راه فخر الامراء*
الخطام وزخر الكبراء الفخام اسود الكارم والامجد عمدة الحكام ومبجع المحامد صاحب القدر
10 والفضل والانسام المختص بمزيد لطائف عرا لئ الملك/المزبذ انعام اروم الى (١) بن عبد
السلام بكلم بكى نام اجلاله واقباله واجرى الله تعالى آثار عزته على عذبات الانام وربط المناب
دولته باوتاد الخلود والدوام وزين مسالم الامصار بديكانه وما على ارائف الانسان بتخليد زمانه
واعان انصاره وضاعف عزه واقتداره وابناه الله على تشهيد اصول الصنات وتمهيد مباني المبررات
15 لما علم عدم بقاء الدنيا وفترها جزما رقانا وفهم صفا* العقب وسروره عزما وسمما/حصر اوقاته
الى الاعات خالقه وعبادات رازقه وبعل نعمته مصروفا بصدقات الجاريات واراد ان يكون معروفنا
بين المؤمنين بالمبررات الباشيات وامعن النظر ببصيرة الفراءد وعين اليقين فى قوله تعالى
" والذين جاؤوا لانهدينهم سبلنا وان الله مع الصالحين " وللمع بوعد تول الله الملك العزيز
الخالق " ما عندكم ينفد وما عند الله باق وابتغى بالثواب العظيم والاجر العظيم الذى هو فى
20 الكاتم/الثديم مذکور مكنون وهو قوله تعالى " من عمل صالحا من ذكر او انثى وهو مؤمن
فلنحيينه حياة ايمية ولنجزينهم اجرهم باحسن ما كانوا يعملون " وتبركا بقول سيد الانام
ورسول الملة العالم محمد صلى الله عليه وعلى آله وصحبه صلوة دائمة الى يوم الحشر والقيامة
" اذا مات ابن آدم انقلع عمله الا عن ثلاث ولد صالح يدعو له وعلم ينتفع به وصدقة جارية فسى
25 سبيل الله " وتامل فيما تال سيد المرسلين ليس لك من مالك / الا ما اكلته فافنيته او لبسته
فا بليته او تصدقته فابقيته " ولما جاءه فى اكتساب العمل الصالح وشاهد الحسنى فى اجتناب المذ
المالح وعلم باحسن الوقوف والشمور وفهم بصفا* القلوب والحبور ان اتوى الذرايع واعلانوا
لرفى المنافع واسناما صدقة تكون قدية للمنامى والمعاصى يوم يؤخذ المجرمون بالنراصى والاقدام
احب واراد ان يندرج فى زمرة من لا ينقطع عمله وتزود من دنياه لثقباه ويعمل فى اراه للخراه
30 واختار الوقف (١) / من وجوه الخبرات اذ هو ارفع الخبرات عند قاضى الحاجات يتجدد فوائده

على مرور الليالي والإيام ويتايد عوائده على كرور الشهور والأعوام لانتقاج بالمسات اثره كما لاينقضى في الخير ثمره لاسيما ما كانت وسيلة للإيع ممانى القرآن اوداعية لتكميل دراسة العلوم النافقة في كل احيان وازمان ووقف رخلد وابد وجبس وسبل بنية إتبين الخلوص عن انرياء حال

35 نفاذ تصرفه الجارى بقوله الصحيح رطله الحاجب ما هو له. وملكه رحقه / وفى يده وتبضته وتحت تصرفه وحزنته الى حين صدور هذا الوقف المقرر والحبس المنعقد وذلك بجميع الثرية المدعوة بالان المستندية عن التحديد والتصرف لشهرتها وعدم سميها بناحية ارغزما (آ) من توابع امامية عينها احماره الواقف، وشرا ان يلبث فيها كل يوم ثلاثة اشهر من الحنطة وتقيز منها للشيوربا (جى) ووقفيزان للخير ويغلى للشرا وعين لبايخ في كل سنة اربعة امداد من البر من الثرية المزبورة وللخيار في كل عام اربعة / امداد من الحنطة منها وللمرمم في كل سنة اربعة امداد من البر منها ولناظر الحماره في كل سنة اربعة امداد من الحنطة منها وشرا حية المنظاره للاولاد اولاد اولاده وبجميع الثرية المدعوة بايلج وجميع الثرية المدعوة بالنازي وبجميع الثرية المدعوة بكوى اجوكز وبجميع الثرية المدعوة باجورجق وجميع الثرية المدعوة برزه كلهن بناحية كذلكان من توابع امامية حبيت عن اثاث واليلية حذردين متملة بالموضع بلديجلىق / الواقع في حد ثرية قراير وبالموضع المسمى بجايريرى الواقع في اريق يوردك وبالموضع المشهور بكبز ومنه الى محل مسمى بدره جاتى وقومار لاش والى مقام معروف بكبزقاشى الذى هو شجر ما قزلىق ومنه الى قرية دلرلر ومنه الى مكان معين بذلكوقبا ومنه الى موضع مشتهر بدره جاتى تحت كرم قوروباغى ومنه الى مشترك معروف برنكوك والى قبور المسلمين التى هي مشهورة بحشد كورد لى يعنى فى اتمال الاريق فى سبيل المحل المعروف بتكية / ومنه الى موضع المعلوم بانج يول الذى هو كائن فى قلة محل

50 مشهور بان اردوجى الذى ر تنزل الى قرية سليمان التى هي كائنة فوق الموضع المعروف ببازوش ومنه الى محل مسمى بجاليتاى بورنى الذى هو واقع فى اريق الذى ينزل الى الراضى ومنه ينتهى الى محل معلوم بنندران ومنه الى قوج الشى الذى هو واقع فى قرية كيكك كان توريهسى ومنه الى السكان الخمسين بيئون اريق الذى هو ينتهى ويتصل الى قرية انورينق ومنه الى ثبور / المسلمين الكائنة فى اريق الساقه وفى جنبها وقربها قلة يسيرة يذكر عند الملبا بتليل صخير الذى هو من حدود بثلوجة وقرتها موضع معين ومبين بايوك ومنه يصد قطاع المنازل والامكنة الدائرة من موضع الى موضع آخر على ماشرطنا وقررناه الى محل مذكور بتولو صنورى وهو آخر ممتد من حدود الراضى المزبورة تقبل الله خيراته وضاعف بالاجر ثبواته بجمله حدودنا وكافة حقوقها الى جميع مارزقه الله تعالى من دخلها وريصها (١) فيصرفه ولا بيد المتولى / من اولاده الى

60

ترميم الرقبات ورمي الشجيات عند ظهور الظل والاعتياح اليها كما هو موجب شرع القديم ثم جعل لها بقي من المحصرات اسلوبا ينتمد عليه وقانونا يرجع اليه حيث انه قد عين لمصالح المدرسة الشهيرة بكوك مدرسة وعين لجهة التدريس في كل سنة اربعين مدا من الحنطة ولجهة الامانة في كل عام عشرة امداد من الحنطة ولجهة الخالابة في كل سنة عشرة امداد من الحنطة ولجهة الامانة في كل سنة (٢) امداد من الحنطة وللمؤمن في كل سنة ثلاثة امداد من الحنطة وعين لخدمة نفر من الحنطة في كل سنة ثلاثين مدا من الحنطة ليقرأوا بالقران العظيم والقرآن الكريم لروح رسول الله الشكور ولروح واقف المذكور ولارواح والديه واقربائه ولسائر المسلمين المستحقين ولجهة النقاثة في كل عام مدين من البر منها ولجهة المشرق بنحت رسول الله سيد الانبياء والمرسلين في كل سنة اربعة امداد من الحنطة ولجهة المؤمن المعروف بالصالحون في كل سنة ثلاثة امداد من البر منها ولجهة السراة الجامع / في كل عام اربعة امداد من الحنطة ولجهة الفراش في كل سنة اربعة امداد من البر منها وللبواب في كل عام اربعة امداد من الحنطة وعين لاربعة نفر اثني عشر مدا في كل سنة من الحنطة ليسبحوا ويصلوا عقيب صلات الجمعة على سد الانام برسول الملك العالم محمد صلى الله عليه وعلى آله واصحابه الكرام ولجهة الجباية في كل عام اربعة امداد من الحنطة ولجهة الكتابة في كل سنة اربعة امداد من الحنطة ويصرف جميع ما فضل بعد اعطاء حصص طالبة المستحقين / على ما عينه الواقف المذكور تقبل الله غيراته الشكور جهة معينة ووظيفة معينة لمن يكون متوليا على اوقافه وجملة التولية والولاية في كافة امور الاوقاف المذكورة وعادة مهماتها وخصوماتها لذاته الشريفة ولنفسه النفيسة الكريمة مادامت روحه في طالبة ابنته وكان في الميث والنفيسة والا تضي نجه وقاربه يفوض امور التولية الى ابن ابنه وولد ولده (1) الخليلير الامير والمقبل الرشيد والمدير والمفكر السيد محمد بيك بن المرحوم امير / سنان الدين موسى ثم اهلح اولاده وارشداه واملح واسمده من ابناؤه دون بناته باننا بعد بطن ونسلا اثر نسل على ماتعاقبوا وتناسلوا وتعاثروا وتكاثروا او انحط انقرض الابناء كلهم ولم يبق من اولاده الذكور واحدا نفس واحدة يمنح ويزاحم (2) ويدفع ويساهم فبمباشرة الاناث من اولاده واعفاه وامور التولية تفوض صلحتها وبجميع احوالها الى البنات اي من الاولاد الذريات الاصلح فالاصلح وان انعدمت عادة / الذراير والاصناف ولم يوجد منهم الوضيع والاشراف بمرور الايام وعبور الاعوام وتعيين افتراض الاقارب والتعلقات بشرهم من كاس الممات واسم يبق فرد يتصف بالحيات يفوض امور التولية واسفلها

١- هولده وولده

2-م. يرانم

- لمن تقلد امور الشرع الشريف بمدينة اناسية المحروسة اى يتصرف تولية اوقافه كل من يكون واليا وقاضيا فى المدينة المزبورة ومن جملة شرائطها المستحسنة المقررة المقبولة بكافتها
- 90 وتعيينات المحررة المرضية المقبولة بناسيتها ان / يكون المدرس فى كل زمان من اولاده واحفاده اذا وجد منهم من يطلع ويليق اقامة خدمات التدريس ولم يتقدم عليه ابنى من الاخرين جدا او كل من يكون فى مادة الملازمة ومحل الرعاية والحماية من اولاده المشغولين بالعلوم الجليلة لا يؤخر اعلأ التدريس اليه مادامه تبينت لياقته الحميلة واستحسانها يوما واحدا بك ساعة وآنا ويساق اليه بسبب كون بيته الشرعى ولو لم يوجد احد من اولاده الذى هو مشرف
- 95 / ومنعتم بعرف العلوم النافعة البهية يعين للخدمة الضرورة المذكورة غير من الاجانب ويوجه الى من يكون اهلا وفاضلا وعالما وكاملا تادرا بالدراسة فى الايام الاشتغال المصهود بين العلماء الكرام وارباب الشهود بسبب الكياسة والفراصة الواقعة فى جملة وخلقته لايجاب الضرورة فهذا الباب ومن عامة شرائط الشرعية اللازمة ان يكون منزل جميع المرتزة ونصب تالابة المستأكله سرى المدرس فى نفع المتولي بحيث أنه يصير رأيه الثاقب وفكره
- 100 الراتب / معتبرا ومتوليا فى كل زمان ويكون بمصرفه زروناه حتى ان السيد لينتصب فى المدرسة المسفورة الا بحسن قبوله وتقليده وتوجيهه وتعيينه وكذا سائر من يستحق الوايفة من اوقافه المقيمة المرتمة الحار ذكرنا وثقا صحيحا شرعيا وحيسا صريحا مرعيا نتا نقلا فصار كل ذلك وثقا لزاما مقرا ومحمولا ومعتبرا مغلدا وممكونا بمحته ولزومه على الوجه
- 105 المزبور والنما المساور لا يبدل امواه المقيمة المفصلة ولا يضر نروع / المبينة المكملة بل يكون ثلها وثقا مؤمسا دائما سرمدا فمن بذله بعدا سمته فانما ائمه على الذين يعدلونه ان الله سميع عليم " فدين قصد فى تديله وامر فى تغييره من سلطان او وزير او وال او امير او حاكم او نائب او مفتش او مقنن فمعليه لحنه الله والملائكة والناس اجمعين ومن سعى فى تمشيقه اعتقه من عذاب النيران وشرفه بضيافة الجنان ولقاه بالحرور والاهلमान

110 اللهم ارزقنا بمثلنا لاصان واعف عنا / يارحيم يارحمان يا معين يا مستعان وعلى هذا وقع
الاشهاد والتحرير والبيان والتقرير في شهر رجب المرجب من شهر سنة خمس وستين وستماية
هجرية جلالية مصافوية .

شهود الحال

شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه
عبدالله بن محمد	عبدالله بن محمد	خليل بن محمود	قاسم بك بن فضلى بك	عبدالله بن محمد
شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه
علي بن محمد	محمد بن محمود عثمان	حسن بن صالح	عبدالجليل بن يحيى	عبدالله بن محمد
شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه
نصر بن غياث	خليل بك بن ابراهيم	اسرايم بن على	عمر بن عبد الرحمن	عبدالله بن محمد
شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه
غياث بن غياث	صالح بن عبدالله	على بن ولى	محمد بن احمد	غياث بن غياث
شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه	شهد بما فيه
حسن بن حسين	محمد بن على	عبدالكريم بن عبدالرحيم	محمد بن بلجى بن محمود	حسن بن حسين

Sh. 108'de dipnot 1 : 9. cu satırdan bir kelime okunamadı.

Sh. 108'de dipnot 1 : 27 satırda m. **الواقف**

Sh. 109'da dipnot 2 : 6 satırda m. **ارغوما**

Sh. 109'da dipnot 1 : 27 satırda m. **ربعها**

Sh. 110'da dipnot 2 : 5 satırda bir kelime okunamadı.